

EDİTÖRYEL

Prof. Dr. Hakan Yaman¹
Prof. Dr. İsmail Hamdi Kara²

¹Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği AD, Antalya

²Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, Düzce

Yazışma Adresi

Prof. Dr. Hakan Yaman
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, 07059-Antalya
Tel: 0090 242 249 68 60
Faks: 0090 242 249 68 61
E-mail: hakanvaman@akdeniz.edu.tr

Konuralp Tıp Dergisi
e-ISSN1309-3878
konuralptipdergi@duzce.edu.tr
konuralpgeneltip@gmail.com
www.konuralptipdergi.duzce.edu.tr

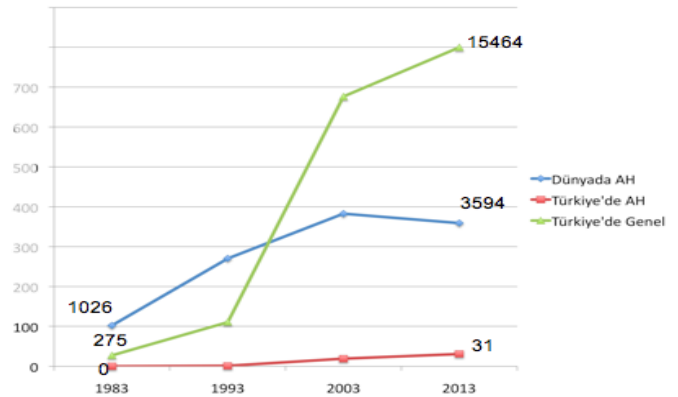
Aile Hekimliği Uzmanlığı Dergilerinin Geleceği ve İndeksler: Çözüm Önerileri

The Future of the Journals of Family Medicine Specialty and Indexes: Solution Suggestions

Dergiler meslek örgütlerinin, meslektaşlar arası iletişimini sağlayan, yenilikleri paylaşan ve bilgi birikimini muhafaza eden yayın organlarıdır. Bilimsel dergilerde makaleler 1665 yılından beri yayınlanmaktadır (1).

Günümüzde ise dergiler akademik dünyada, bir bilim disiplininin vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Akademik yükseltmeler, yerleştirmelerde ve akademik liyakatin belirlenmesinde, bilimsel dergilerde yayınlanan makaleler dikkate alınmaktadırlar. Tıbbın gelişimi ve topluluğun büyümesi ile birlikte dergilerdeki sayıca artış, dergiler arasında standart geliştirme ve dergilerin niteliğinin değerlendirilmesi konusunda yeni arayışlar ortaya çıkarmıştır. 1950'lerden sonra özellikle kütüphanecileri yönlendirmek amacıyla bazı bibliyometrik ölçütler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunlardan ilkinde "science citation index" (bilim atfı indeksi) adı verilmiştir. Bu indeks günümüzde "ISI - Thompson Web of Science" grubu içerisinde varlığını sürdürmekte ve en çok sayıda dergi atfı içermektedir. Bu indeksten ise dergilerin aldıkları atıfları değerlendiren ve bu doğrultuda nitelik bakımından sıralamaya tabi tutan "impact factor" (etki faktörü) türemiştir (2).

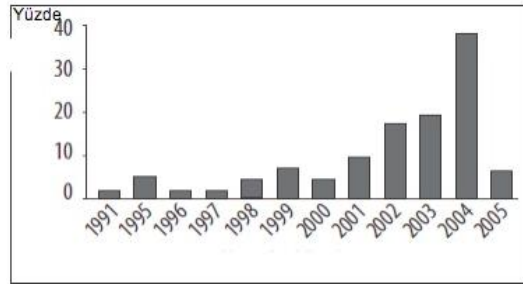
Bunu izleyen indeks ise "PubMed" olmuştur (*Index Medicus olarak 1879'dan beri basılı olarak bazı dergiler taranıyor*). Ücretsiz olan bu indeks 19 milyon kadar atfı barındırmaktadır ve her dakika 1.29 makale bu indekse kaydedilmektedir. Son yıllarda ise "SCOPUS" indeksi popüler hale gelmiştir. Bu indeks bünyesinde 50 milyon kadar atfı barındıran "ISI - Thompson Web of Science" grubuna yakın sayıda (40 milyon) atfı bulundurmaktadır (3).

Şekil 1. Pubmed'de Yayınlanan Makalelerin Son 30 Yıldaki Değişimi

Bu indekslerle bazı karşılaştırmalar yapmak mümkündür. Ülkelerin aile hekimliği alanındaki bilimsel çıktısına bakıldığında örneğin 1960-2003 yılları arasında PubMed indeksinde yer alan makalelerin %37.3'nün İngiltere, %27'sinin ABD, %6.5 Avustralya ve %3.7 Kanada kökenli olduğu anlaşılmıştır (4). PubMed indeksinden yayınlanan makaleler bakımından ülkemizin ve aile hekimliği disiplinimizin konumunu Şekil 1'de görmek mümkündür (5).

Bilim dünyasında şu anda “ISI - Thompson Web of Science” grubunun geliştirmiş olduğu bilim atıf indeksi ve dergi etki faktörü itibar görmektedir. Ancak günümüzde dergi etki faktörü, ortaya konulan eleştiriler nedeniyle başka indeks “*üreticileri*” tarafından geliştirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin 1900–2005 yılları arası atıflar incelendiğinde yayınlanan makalelerin, ancak %0.5’inin 200’den fazla atıf aldığı, %50’sinin ise bir atıf dahi alamadığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede dergi etki faktörü ilgili bilim topluluğunun üretkenliğine, makale sayısına, yazar sayısına, makalelerine yaptıkları ve yapılan atıf sayısına göre değişkenlik gösterecek ve topluluklar arası karşılaştırmaya izin vermeyecektir (2). Ülkemizde “ISI - Thompson Web of Science” grubunun dizinleri Yükseköğretim Kurulu’nun doçentliğe yükseltme ve atama ve Sağlık Bakanlığı’nın atama kriterlerinde kabul görmektedir. Bu nedenle kariyer beklentisi olan birçok meslektaşımız bu dizinlerde yer alan dergileri öncelikle tercih etmektedirler (Şekil 2).

Şekil 2. Aile Hekimliği Alanındaki SCI ve SCIE tarafından taranan dergilerdeki makale artışı (Yaman H, Kara IH. *The Evaluation of International Peer-Reviewed Publications in Turkish Family Medicine. Medical Science Monitor 2007;13(9):SR24-27*’den alınmıştır).

Şekil 1’de görüldüğü gibi Aile Hekimliği Alanında özellikle 2000’li yıllardan sonra makalelerde artış olmuştur (6). Bu ivmenin devam ettiği varsayılsa da yine de Şekil 1’de görüldüğü gibi makalelerin sayıca görünebilirlikleri diğer disiplinlerle göre daha azdır. Mendis ve ark. (4) yapmış oldukları bir çalışmada aynı gözlemi yapmışlar, bunu araştırmaya ilgi ve afinite azlığı ile açıklamışlar ve aile hekimlerinin daha çok gündelik klinik sorulara yönelik pragmatik çözümler aradıklarını bildirmişlerdir. Ancak diğer taraftan kendisini aile hekimliği araştırmalarına adanmış aile hekimleri de bulunmaktadır ve bu kesim de makalelerini yayınlamakta güçlük çekmektedirler. Aile hekimliği alanının yeni gelişiyor olması, dergilerinin henüz kuruluş aşamasında olması

ve alan ile ilgili indeksli dergilerde yerin kısıtlı olması, ülkemizde çıkan nitelikli makalelerin görünebilirliklerini olumsuz etkilemektedir. Yerel ölçekte yayınlanan dergiler makalelerin yayınlanmasını ve kısmi görünebilirliğinin artması kolaylaştırmakla birlikte, akademik yükseltmelerde talep edilen indeksli dergilerde yayın yapmış olma kriteri, araştırmacıları etki faktörü olan ya da yüksek olan dergilere yönlendirmektedir. Bu durumu birçok ülkenin karşılaştığı “*beyin göçüne*” benzetmek mümkün ve bu fenomene “*makale göçü*” adını koymak doğru olacaktır (7).

Makale göçünde nitelikli araştırma bulguları, etki faktörü yüksek yabancı dergilere gönderilirken, nitelikli yazılara ihtiyacı olan ve desteğe muhtaç olan dergiler nitelikli yazı bulmakta sıkıntı çekmektedir. Ülkemizde son yıllarda “ISI - Thompson Web of Science” grubu tarafından taranan dergilerin sayısı yetmişi aşmış durumdadır. Makalelerin göçü böylece nispeten azalmış olsa bile, etki faktörü yüksek dergilerin cazibeleri sürmektedir (Tablo 1). Bu cazibeye rağmen gelişmekte olan ülkelerin ancak %2’si “ISI - Thompson Web of Science” grubunun dergilerinde temsil edilmektedirler, halbuki bilim adamı insan gücünün dörtte biri ve bilim harcamalarının yirmide biri bu ülkelerde yapılmaktadır (7).

Tablo 1. Aile Hekimliği Dergileri (Primary Health Care) ve Etki Faktörleri (Master Journal List.)*

Sıra	Dergi Adı	Etki Faktörü/ Impact Factor
1	<i>Annals of Family Medicine</i>	4.6
2	<i>Primary Care Respiratory Journal</i>	2.2
3	<i>British Journal of General Practice</i>	2.0
4	<i>Scandinavian Journal Primary Health Care</i>	1.9
5	<i>Family Practice</i>	1.8
6	<i>Canadian Family Physician</i>	1.8
7	<i>Journal of American Board of Family Medicine</i>	1.8
8	<i>American Family Physician</i>	1.6
9	<i>BMC Family Practice</i>	1.6
10	<i>Primary Care Diabetes</i>	1.6
11	<i>Rural Remote Health</i>	0.8
12	<i>Primary Care: Clinics in Office Practice</i>	0.8
13	<i>Australian Journal of Primary Health</i>	0.8
14	<i>European Journal General Practice</i>	0.7
15	<i>Australian Family Physician</i>	0.7
16	<i>Journal of Family Practice</i>	0.7
17	<i>Atencion Primaria</i>	0.7

*science.thomsonreuters.com. (Erişim: 20.03.2014).

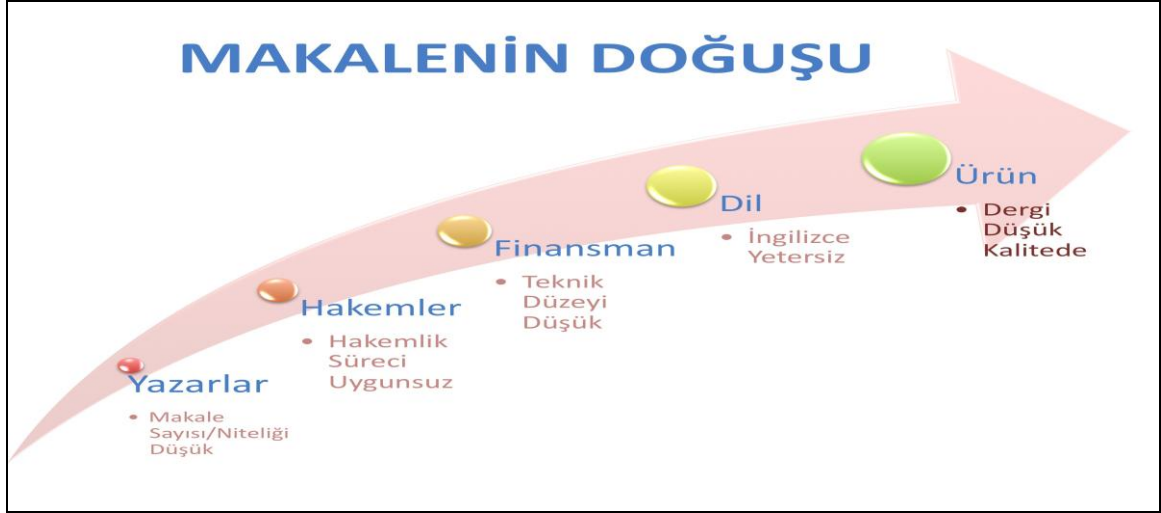
Bu sorunu çözenin yolları üzerinde durulacak olursa, öncelikle dergilerin standardizasyonu akla gelir. Dergiler hangi ülkeden köken alırlarsa alsın öngörülen belirli standartlara uymak durumundadırlar. Yayın hayatını sürdürürken karşılaştıkları zorluklar ve üstesinden gelmek durumunda kaldıkları engeller ise farklılık arz etmektedir. Gelişmekte ve büyümekte olan dergilerin sorunlarını Şekil 3'te göstermek mümkündür. Makalenin ortaya çıkmasını etkileyen nedenleri ele aldığımızda birçok nedenlerin olmasına rağmen temelde yazarlara, hakemlere, finansmana, yabancı dile ve ürüne ilişkin nedenler gözümüze çarpar. Yazarlar çalışmalarının niteliği ne olursa olsun öncelikle yazılarını indekse girmiş ve daha çok bilinen dergilerde yayınlamak isterler. Diğer yandan "olma" aşamasında olan dergiler etki faktörüne sahip olabilmeleri için bu nitelikli makalelere ihtiyaç duyarlar. Yazar havuzu büyütülemez ise çıkacak makale sayısı bellidir ve bu yazılar hep başka yerlere gidecektir. Gelişmekte olan dergilere destek olunamayacaktır (6,7,8). Diğer bir sorun ise hakem havuzunun oluşturulmaması ve korunmamasıdır. Bir makalenin bir hakem tarafından okunup değerlendirilmesi ise bazen on hakem adayına müracaat edilmesi gerekmektedir. Hakemlerin görüşlerinin objektivizasyon diğer bir sorundur. Gelişmekte ve büyümekte olan dergilere gelen yazılar sayıca az olduğu için red oranları da düşüktür ve dergiyi çıkarmak için finansmanları da yetersiz olmaktadır. Görünebilirliklerinin düşüklüğü olması nedeniyle reklam gelirleri ve abone sayıları düşük olabilir. Diğer taraftan dergilerin elektronik ortama taşınmaları maliyeti oneli azaltmış ve dergilerin görünebilirliklerini artırmıştır. Bir dergiyi daha fazla görünebilir kılmak için (istisnalar hariç) yabancı dilde yayın yapması gerekmektedir. Ancak yerel dilde yayın yapan dergiler de çok önemli hizmetlerde bulunmaktadır. Yerel ölçekte görünebilirlikleri en fazla olan dergiler arasında yer alırlar (7). Gelişmekte ve büyümekte olan dergiler her türlü zorluğa rağmen nitelikli yazıları

yayınlamayı sürdürmelidirler. Dergiler okurları ve temsil ettikleri topluluğa karşı sorumludurlar. Bu sağlandığı takdirde yayınlanan makaleler atıf alacaklardır ve gelişmekte ve büyümekte olan dergiler daha kolay indekslerde yer alacaklardır.

Aile hekimliği alanı son yıllarda "ISI - Thompson Web of Science" grubunun indekslerin madde başlığı (*primary health care*) olarak kabul gördü. Bundan sonra aile hekimliği topluluğunun üzerine düşen bu başlığın altındaki dergilerin sayısını artırmaktır. Bu da ancak üretmek ve nitelikli yazılarımıza atıfta bulunmakla olacaktır (8). Gelişmekte ve büyümekte olan dergilerin içinde bulunduğu kısır döngüyü kırmak için Tablo 2'de bulunan önerilerde bulunmak mümkündür.

Tablo 2. Dergi/Editörlük Düzeyinde Çözüm Önerileri

Dergi/Editörlük Düzeyinde
<i>Güçlü Editörler Kurulu Bulunur.</i>
<i>Nitelikli Yayınlar için Davette Bulunulur.</i>
<i>Yabancı Dilde Hazırlanmış Yazılar Kazanılır.</i>
<i>Yazı Borsası Oluşturulur.</i>
<i>Makaleler ISI/Thompson Veri Tabanında Bulunan Dergiler Tarafından Atıf Alınır.</i>
<i>Yabancı Dil Editörlüğü kullanılır.</i>
<i>İstatistik Danışmanları kullanılır: Titiz Çalışılır.</i>
<i>İndekse Uygun Baskı Yapılır.</i>
<i>Hakemliğe Bütçe Hazırlanır.</i>
<i>Elektronik Baskı Yapılır.</i>
<i>Kolay Kullanılabilen Bir Mizanpaj Hazırlanır.</i>
<i>Dergi için Bütçe Hazırlanır.</i>
Dergi Dışı
<i>Başka Dergilere Yazı Yönlendirilir.</i>
<i>Gelişmekte ve Büyümekte Olan Dergiler Birleştirilir.</i>
<i>Gelişmekte ve Büyümekte Olan Dergilere Alt Birimler/Departmanlar Açılır.</i>
<i>Derginin Dizin Müracaatları için Ajans Kullanılır.</i>
Eğitim
<i>Editörler Okulu Kurulmalıdır.</i>
<i>Öğrencilere Dergicilik Konusunda Eğitim Verilir.</i>
<i>Hakem Havuzu Eğitilir.</i>
<i>Potansiyel Yazar Havuzu Eğitilir.</i>
<i>Araştırma Kursları ile Potansiyel Yazar Havuzu Eğitilir.</i>

Şekil 3. Bir Makalenin Doğuşu (Marušić A, Marušić M. *Scientific Journals in the Scientific Periphery Croatian Med J* 1999;40:508-514'den modifiye edilmiştir).

KAYNAKLAR

1. Andrzej Grzybowski. The Journal Impact Factor: How to interpret its true value and importance *Med Sci Monit*, 2009; 15(2): SR1-4
2. Loscalzo J. Can Scientific Quality Be Quantified? *Circulation*. 2011; 123(9)::947-50.
3. How many journal articles have been published (ever)? <http://duncan.hull.name/2010/07/15/fifty-million/> (Erişim Tarihi:19.03.2014).
4. Mendis K and Solangarachchi I. PubMed perspective of family medicine research: where does it stand? *Family Practice* 2005;22:471-3.
5. Medline trend: automated yearly statistics of PubMed results for any query. <http://dan.corlan.net/medline-trend.html> (Erişim tarihi: 20.03.2014).
6. Yaman H, Kara IH. The Evaluation of International Peer-Reviewed Publications in Turkish Family Medicine. *Medical Science Monitor* 2007;13(9):SR24-7.
7. Marušić A, Marušić M. Scientific Journals in the Scientific Periphery. *Croatian Med J* 1999; 40(4):508-14.
8. van Weel C. The impact of research in primary care and family medicine: the Thomson Reuters Web of Science Subject Category 'Primary Health Care'. *Fam Pract* 2011; 28 (3): 239-40.